lezců. Ústav Národohospodářský soustředil za účelem plnění těchto dalekosáhlých úkolů vynikající muže hospodářské praxe české a tvoří vlastně v dnešním svém složení ústřední znalecké kolegium českého hospodářského života, v němž přirozeně musí být přetřásány všecky důležitější hospodářské otázky.

Dr. Gruber působil vynikajícím způsobem při založení ústavu vedle prof. Dra Bráfa a od počátku vedl agendu ústavu jako jeho generální jednatel. Bylo by nemístno zabývati se již dnes vlivem tohoto ústavu na český hospodářský život. Jdeť o zařízení, jehož plody zrají pomalu, po dlouhé svízelné práci a mnohých zklamáních, která nezbytně každý takový podnik provázejí. Ale již dnes možno konstatovati celou řadu viditelných úspěchů jak v zemědělství, tak také v obchodě a průmyslu. Dr. Gruber snaží se, aby ústav vyhověl přední zásadě naší české hospodářské politiky, kterou sám šťastně vědecky formuloval: zásadě soběstačnosti národní ve všech oborech výrobních. Tento veliký cíl jest dosažitelný jen postupně, při nejpečlivějším výběru podnikatelského dorostu a jen v dlouhé době. Nepochybuji však ani na okamžik, že i přes nepříznivé poměry — totiž dnešní válečné poměry, které postihly ústav v prvních dobách jeho skvělé činnosti — se Dr. Gruber dočká bohatých výsledků své požehnané práce.

Toť v hlavních rysech Grubrova činnost ve směru praktickém. Zbývalo by zmíniti se o četných, ale významných drobnostech jeho působení. Nelze pohříchu vzpomenouti všeho, poněvadž Dr. Gruber rád propůjčoval své jméno a pomoc přečetným podnikům. Zmíním se toliko o Grubrově činnosti v České národohospodářské společnosti, jejímž jest téměř po celou dobu trvání neúnavným předsedou. Z jeho podnětu zabývala se společnost často významnými akcemi praktického dosahu. Byla to zejména akce týkající se národnostní poplatnosti v Čechách (proti Wieserovi a Rauchbergovi), pak provádění akce o české zastoupení v Rakousko-Uherské bance, nehledě k celé řadě porad a přednášek o hospodářských poměrech, kterých se sám bohatou měrou zúčastnil.

Prof. Dr. Josef Gruber jako generální jednatel Národohospodářského ústavu při České akademii.

Dr. **Josef Prunar.**

Národohospodářský ústav při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze je instituce mladá, teprv několik let jako článek naší svépomocné organisace národní působící a teprv na počátku dráhy, jež ji má vésti k cílům, které jí určili zakladatelé: aby spolupůsobila na dovršení a zabezpečení národního procesu obrozovacího péčí o obrození a povznesení ná-

rodohospodářské. Již v této krátké době bylo ústavu projíti četnými úskalími a překonati mnohé nesnáze, z nichž některé se dotýkaly téměř jeho existenčních základů. Než Národohospodářskému ústavu dostalo se štěstí, že řízení jeho osudů bylo dosud vždy svěřeno rukám nejpovolanějším a že v čelo jeho postaveni mužové zaujímající representativní a vůdčí místa v našem veřejném životě. Jména tří prvních presidentů, zemřelých Dra Hlávky a Dra Bráfa a nynějšího Dra Mattuše, náležejí osobnostem, s nimiž spojen je kus naší historie a národního vývoje.

Zakladatelé Národohospodářského ústavu vymyslili pro jeho působnost zcela zvláštní a nový program, avšak zevnější jeho organisaci utvořili dle obdoby České akademie, které jest Národohospodářský ústav formálně přičleněn, ač dle stanov spravuje se jako ústav veřejný samostatně. Různost poslání i rozdíly ve složení členstva obou těchto korporací nebylo lze však vyrovnati a setříti předpisy statutárními a tak i v Národohospodářském ústavě podobně jako u jiných korporací národohospodářských připadl kanceláři podíl na agendě ústavu nesrovnatelně větší než v Akademii. Za těchto poměrů a při častých poměrně změnách na křesle presidentském bylo věcí zásadního významu a důležitosti, že od samého založení Národohospodářského ústavu stál v čele kanceláře a byl duší celé agendy jako generální jednatel prof. Dr. Gruber, důvěrník Bráfův a účastník porad zakladatelů o novém ústavě, který při nedostatku tradice představuje dodnes autentický komentář k předpisům stanov a jednacího řádu, leckdy ne zcela jasným a málo podrobným. Kontinuita osobou prof. Dra Grubera udržovaná byla tím důležitější, že při počáteční provisorní organisaci kanceláře, kterou si stanovy původně představovaly dle obdoby Akademie také jen jako orgán opatřující úkoly převážně výpomocné, střídali se, dokud nebylo trvale systemisováno místo konceptního úředníka, často i úředníci, odcházejíce po krátkém, jen povahu vedlejšího zaměstnání majícím působení v ústavě na místa s lepšími vyhlídkami.

Prof. Dr. Gruber náleží Národohospodářskému ústavu jako jeden z nejstarších členů; jméno jeho bylo již na navrhovací listině (Českou akademií sestavené) první třetiny řádných členů ústavu, které se dostalo Nejvyššího schválení 23. října 1906. Když byl dalšími volbami doplněn počet členů řádných a provedeny potřebné přípravné formality, zvolen byl ve schůzi všech řádných členů ústavu, dne 10. ledna 1907 za předsednictví náměstka protektorova knížete Jiřího z Lobkovic konané, při volbách prvního presidia prof. Dr. Gruber prvním generálním jednatelem a od té doby po dvakrát při nových volbách presidia po uplynutí tříletého funkčního období jednomyslným usnesením sborového sezení znova úřadem tímto pověřen. Již povinnosti s touto čestnou funkcí spojené vyžadují nejužšího styku a stálého přehledu veškeré ústavní agendy do nejmenších podrobností. Mimo provádění usnesení sborových sezení, představenstva a poroty a podpisování listin zho-

tovených jménem ústavu, což obojí přísluší dle stanov presidentu spolu s generálním jednatelem, připadá prof. Gruberovi jako přednostovi kanceláře zejména též iniciativa, řízení a dohled nad činností kanceláře, v níž se soustřeďuje agenda povahy všeobecné, veškerá práce organisační a prováděcí, zpracování návrhů, podnětů a dobrozdání z kruhu členstva docházejích, evidence výsledků jednání správních orgánů a písemné vyhotovování jejich usnesení, korespodence ve věcech ústavu s jeho členy, s externími osobami i úřady a ústavy, správa hospodářská atd. Kromě toho zastává prof. Gruber v ústavě řadu dalších funkcí a je členem četných komisí a výborů. Přihlásil se do všech tří, při Národohospodářském ústavě dosud zřízených odborů, a to: I. pro zemědělství a zemědělský průmysl, II. pro všeobecný průmysl a hornictví, III. pro obchod a bankovnictví a jako člen presidia je již dle stanov též členem představenstva a poroty pro udílení stipendií k cestám na zkušenou. V ustavujícím sborovém sezení 19. října 1907 zvolen byl do komise pro sestavení jednacího řádu, do komise pro návrhy na volbu členů čestných a do komise pro návrhy na volbu členů dopisujících, v II. sbor. sezení 20. února 1908 zvolen členem stálého komitétu pro stopování národohospodářského stavu a rozvoje v lidu českém dle čl. II. odst. I. stanov. Na venek Dr. Gruber zastupuje Národohospodářský ústav v Nadační správě Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových, které bylo utvořeno dle poslední vůle pres. Hlávky z veškerého jeho pozůstalého jmění a jehož výtěžků používáno je prostřednictvím tří ústavů, Hlávkou založených, Akademie, Národohosp. ústavu a Studentských kolejí, k podpoře jednak vědecké, literární, umělecké i národohospodářské činnosti národa českého, jednak jeho nadaných a snaživých mladých příslušníků, aby jim bylo umožněno vzdělání své dovršiti na vysokých školách. Prof. Gruber měl význačný podíl jako zástupce Národohosp. ústavu již na dohodovacích poradách, jichž výsledkem bylo, že Národohosp. ústavu přiznána účast ve správě i požitcích Nadání Hlávkova, která dle posledního pořízení nebyla nesporna. Překvapilať smrt Hlávku dříve, nežli mohl ve formě právně závazné zabezpečiti budoucnost také mladého ústavu, k jehož uvedení v život byl již před tím přispěl rozmnožením odkazu továrníka Karla Riegra z Vilémova. Přes to, že skutečná vůle zřizovatelova byla nepochybna dle nalezených, vlastní jeho rukou připisovaných doplňků tištěného testamentu — jenž byl zřízen r. 1904 a tedy nemohl ještě počítati s Národohosp. ústavem, teprv r. 1907 založeným — bylo třeba delšího času a úsilí, než bylo docíleno dohody, kterou původní kvota Akademie a Kolejí 70 : 30 byla upravena na poměr $58^1/_2 : 21^1/_2$, čímž uvolněných 20% přiznáno Národohospodářskému ústavu a zabezpečena mu tak spolu s výtěžky jeho vlastního jmění finanční základna, bez níž by býval as na dlouho odsouzen k živoření. Prof. Gruber zvolen byl pak nejprve za náměstka zástupce ústavu Dra Bráfa a když tento povolán na úmrtím uprázdněné místo doživotního člena v kuratoriu Nadání, zvolen prof. Gruber zá-

stupcem ústavu v Nadační správě. Za výtečné služby, které tu prokázal Národohospodářskému ústavu i ostatním podílníkům, vysloveno mu bylo jednomyslným usnesením sborového sezení ústavu nejvřelejší uznání a díky.

Vývoj vlastní agendy ústavu spojen je s jménem gener. jednatele prof. Dra. Grubera nerozlučně a již dnes po několika málo letech jeví se zřetelné stopy jeho iniciativního vlivu a snah organisačních. Poslání Národohospodářského ústavu je po několikaletém již působení s dostatek známo, zejména z jeho výročních zpráv. Hlavním oborem jeho všeobecné statutární činnosti je akce stipendijní, která představuje vyvrcholení a ztělesnění Bráfovy zamilované myšlenky o umělém vytváření domácího prostředí pro vzrůst a rozvoj talentů podnikatelských dle vzoru a za oplodňujícího vlivu ciziny. Zakladatelé ústavu představovali si pro dohlednou dobu jako převládající úkol podporu nadaných adeptů praktických povolání výrobních i obchodních, která by usnadňovala budoucím průmyslníkům, zemědělcům i obchodníkům delší pobyt a praktickou činnost ve vynikajících střediskách oboru jejich v cizině a doplnění jich odborného výcviku jak po stránce technické tak zejména po stránce podnikatelské. V rámcovém ustanovení stanov bylo sice ústavu vytčeno širší poslání usilovati o zvelebování národohospodářské činnosti lidu českého ve směrech praktických, avšak tento povšechný účel byl zevrubněji rozveden právě jen pro obor cestovních stipendií, kdežto řadě dalších hlavních směrů působnosti schází bližší konkretní předpisy prováděcí. Jako ve všech podobných případech přinesla teprve praxe zkušenosti a leckterou korrekturu předpokladů, na kterých byl zbudován zejména jednací řád, navržený Drem Bráfem dle obdoby jednacího řádu Akademie. Předepsaný formální postup jednání o žádostech za cestovní stipendia byl poněkud těžkopádný a vyřizování žádostí protahovalo se jím až na několik měsíců, čímž často ohrožován účel cesty stipendijní, kdyžtě zatím event. změnou poměrů zmizela možnost zachycení se stipendistova v cizině. Zejména tato potřeba, aby mohlo se řízení o žádostech rychle přizpůsobiti podmínkám, za kterých kynula uchazečům příležitost využiti celkové konjunktury nebo osobních styků k dosažení účelu stipendia, ukázala nevýhodnost předpisů sdělaných dle obdoby řádu pro stipendia vědecká, umělecká atd., při nichž tyto obtíže a nutnost okamžitého využití situace se nevyskytují. Byla proto v VIII. sborovém sezení 2. prosince 1909 přijata osnova zvláštního zatímního řádu stipendijního, který sestavil gener. jednatel Dr. Gruber dle dosavadních zkušeností. Již před tím uskutečněny byly dva jeho návrhy čelící k dalšímu vybudování stipendijní akce. Sbor. sezení 16. června 1909 schválilo nejprve návrh generál. jednatele, aby podpory k cestám na zkušenou do ciziny byly v pozoruhodných případech poskytovány také ženám české národnosti za týchž předpokladů a podmínek jako mužům. Navrhovatel odůvodnil svůj podnět poukazem k tomu, že jsou leckteré obory výrobní a vý-

dělkové činnosti, ve kterých může žena býti podnikatelsky činna právě tak dobře, ne-li s lepším úspěchem než muž, a že by nebylo pokrokem, aby v době, kdy otvírají se ženám rostoucí měrou průmyslová učiliště i částečně dílny řemeslnické, ústav vylučoval ze své snahy o povzbuzení ruchu podnikatelského a povznesení odborné techniky ženy zásadně a tedy i z oněch oborů výdělkových, kde i ony mohou se s úspěchem podnikatelsky uplatniti. Druhý návrh čelil k tomu, aby bylo představenstvo zmocněno pro případy, kde by zachováním pravidelného způsobu vyřizování byla cesta uchazečova nebo účel její zmařen, uděliti — jsou-li tu jinak pro udělení podpory dány veškeré podmínky věcné, stanovami předepsané, — po návrhu presidia a po dobrozdání příslušného odboru cestovní stipendia s pominutím formálního šetření ještě v porotě, představenstvu a sbor. sezení, avšak jen pokud stačí pohotové peněžní prostředky bez újmy stipendií pravidelným způsobem poskytnutých, jen nejdéle na dobu 6 měsíců a proti dodatečnému sdělení v nejbližším sborovém sezení. Tyto předpisy o zkráceném postupu při vyřizování nutných žádostí pojaty byly Drem. Gruberem i do nového stipendijního řádu, který kromě toho urychlil formální postup i při pravidelném vyřizování žádostí, určiv pro jednotlivé oddíly šetření pevné lhůty, využívaje pro předběžná zkoumání již doby, ve které žádosti teprve docházejí, a odstraniv zvláštní schůze k úkolům ryze formálním (schůze poroty k přidělení žádostí jednotlivým referentům, což nyní obstarává gener. jednatel hned, jak žádosti docházejí).

Významnou novotou Gruberova stipendijního řádu je zavedení specielních stipendií pro určité směry a cíle cestovní. Zde na rozdíl od všeobecných konkursů, kde je uchazečům zůstaveno volně stanoviti si místo i obor své činnosti v cizině, určuje ústav sám směry a cíle cestovní i program a prostředky k jich dosažení vycházeje z konkretních aktuálních potřeb našeho hospodářského života. Jednotné vyřizování žádostí získalo zavedením tištěných formulářů, které sestavil rovněž generální jednatel; v nich rozvedeny jsou konkretně předpisy stanov v jednotlivé rubriky týkající se osobních poměrů uchazečů, jich odborné kvalifikace pro zvolený záměr a zamýšlených prostředků k jeho uskutečnění.

Ze specielních fondů, pro zvláštní zakladateli určené účely při Národohospodářském ústavě zřízených, uveden byl v život r. 1914 fond arch. Ant. Wiehla, jenž utvořen z celého pozůstalého jmění jeho a svěřen správě České Akademie. Čistých výtěžků užívá z poloviny Akademie k podpoře vědeckých objevů a druhou polovinu odvádí Národohospodářskému ústavu k povzbuzování technických vynálezů. Zakladatel sestavil sám stanovy fondu uloživ podílníkům, aby vydali předpisy prováděcí. V obtížném a komplikovaném jednání, které konal zejména průmyslový odbor ústavu o soutěžném a jednacím řádě fondu a při němž bylo zvláště zápasiti s leckterým přehlédnutím a nejasností stanov, účastnil se účinně také Dr. Gruber, zejm. jako člen red. komise

(spolu s inž. Neumannem a tov. Fričem). K jeho návrhu pojato do řádu, obsahujícího předpisy o podporách na vynálezy a odměnách za rozřešení technických problémů, ještě ustanovení o udílení výroční čestné ceny vynikajícím vynálezcům jako mimořádného uznání za celé životní dílo. Prof. Dr. Gruber navrhl také znění diplomu pro tuto čestnou cenu.

Postupem času a dalším finančním rozvojem ústavu stala se aktuelnější otázka revise dosavadní činnosti s hlediska jejího prohloubení a eventuelního rozšíření na nové ještě směry praktické iniciativy a podpory národohospodářské. Otázka tato, o níž záhy ve schůzích ústavu bývalo rokováno, narážela kromě finanční stránky na obtíže také potud, že zakladatelé chtěli omeziti zejména činnost petiční, poradní a iniciativní ve věcech hospodářských, obstarávanou již jinými korporacemi, dopouštějíce ji jen »na dožádání«. Po zřízení nových fondů, které ve své působnosti nejsou vázány na užší rámec všeobecných stanov, byl plán dalšího rozvinutí činnosti Národohospodářského ústavu oživen r. 1913 a postaven na nový základ iniciativou prof. Dra. Grubera, k jehož návrhu zvoleny ve všech třech odborech zvláštní komise, jež na podkladě ankety, mezi členstvem uspořádané, zahájily přípravná studia v tomto směru. Prof. Dr. Gruber sám zasedá v komisi odboru obchodního. Slibně zahájené porady, v nichž vyskytla se řada nových návrhů a podnětů, přerušeny byly vypuklou válkou.

Pokud jde o vnitřní organisaci ústavu, vzpomenouti dlužno zejména založení členského archivu, které k návrhu Dra. Grubera usneseno v VII. sborovém sezení 16. června 1909. Podnět gener. jednatele vyšel z úvahy, že dle zkušeností nemívají veřejné instituce náležitých vědomostí o svých zakladatelích, členech a zřizovatelích zvláštních fondů často již za krátkou dobu po jejich úmrtí a že při Národohosp. ústavě je toto nebezpečí tím větší, čím méně je u nás dosud jinak postaráno o zachování památek hospodářského vývoje a jeho nositelů na rozdíl od životopisných památek osob činných v politice, literatuře a umění. Poněvadž pak v ústavě působí mužové, jichž činnost tvoří značný díl kulturního, hospodářského i vědeckého života a historie naší, bude archiv časem důležitým příspěvkem i pro studium našeho hospodářského a kulturního vývoje. V archivu uloženy jsou autobiografie členů, dle potřeby doplňované, s fotografiemi a jinými přílohami (vyobrazeními závodních budov, vlastních vynálezů a vzorků, ochranných známek a pod.). R. 1915 byly podniknuty kroky, aby pro archiv získány byly životopisy i jiných osob, které nejsouce členy ústavu vynikly v hospodářském životě neb si získaly zásluh o rozvoj Národohospodářského ústavu. Tímto způsobem a event. registrováním našeho hospodářského vývoje v minulosti a přítomnosti, ke kterému snad časem dojde, stal by se členský archiv základem archivu české hospodářské kultury vůbec, jak tanulo navrhovateli na mysli. V souvislosti s členským archivem upozornil gener. jednatel poznovu též na myšlenku katastru vyni-

kajících našinců v cizině usedlých, jež byla před tím již doporučena také řid. Heringem a tov. Fričem. Tím bude zachována známost o průkopnících našeho hospodářského vývoje v cizině a zjednán i kmen osob, které by mohly účinně podporovati stipendisty svým vlivem a styky, radou a pomocí.

Jako přednosta kanceláře je prof. Gruber chefem ideálním, pod nímž je radostno pracovati. Ztráviv sám řadu let za úřednickým stolem, dovede oceniti práci úředníkovu a dává-li se při obsazování míst úřednických vésti vždy hledisky jen věcnými a požaduje-li kvalifikaci nejlepší, snaží se též, aby posílil příchylnost k úřadu a radost z práce a zabezpečil postavení úředníkovo podobně jako v jiných zaměstnáních, kde kladou se na odbornou kvalifikaci stejné nároky.

Prof. Dr. Gruber je posléze prvním historikem Národohospodářského ústavu. Při oslavě 60. narozenin Dra Bráfa r. 1911 v Národohosp. ústavě a v České společnosti národohospodářské pronesl slavnostní řeč, ve které nastínil myšlenkový chod, který vedl Bráfa k idei o trojím stadiu našeho obrození národního a k projektu založiti Národohosp. ústav, a v době, kdy následkem odchodu úředníka byl ústav bez konceptní síly, sám sepsal zevrubnou první zprávu o činnosti Národohosp. ústavu v l. 1907—1911 (kromě úvodní partie o založení ústavu, jež pochází od Bráfa jako přímého účastníka tehdejších jednání). K podnětu jeho budou k udělovacím dekretům stipendijním připojeny životopisy Hlávky, Bráfa, Karla Riegra, k jiným dekretům, jimiž se jakékoli podpory neb ceny ze zvláštních fondů udělují, životopisy jich zakladatelů Wiehla, Fischera Jana, Kubeše, Životského a jiných, kteří hmotně neb ideově přispěli ke vzniku neb rozšíření a rozvoji ústavu, aby jejich památka byla zachována »na nehynoucí pamět zvěčnělých a k následování budoucím«. Pro tento účel sestavil Dr. Gruber vylíčení života tří prvních zakladatelů ústavu. Budoucnost vykáže jednou jemu samému v této galerii jedno z míst nejčestnějších

---

Gruber — sociální politik.

Napsal doc. Dr. **B. Odstrčil.**

Jeden ze základních rysů národohospodářského díla Grubrova jest jeho tendence sociální. Ano myslím, že sociální nazírání a usilování je nejvýznačnější složkou Grubrovy vědecké a spisovatelské činnosti; ba možno říci, že veškerá národohospodářská práce Grubrova jest prodchnuta a řízena duchem sociálním. Tvrzení toto není snad pouze jubilejním přikrašlováním a nadsazováním, nýbrž zdůvodněným názorem, jehož oprávněnost chci následující úvahou prokázati.

Veliká část odborné práce Grubrovy věnována jest, jak známo, otázce maloživnostenské. Spadá sem dlouhá řada pojednání